

GERHARD LOHFINK

Jezus van Nazaret

Wat wou Hij?

Wie was Hij?

GERHARD LOHFINK

Jezus van Nazaret

Wat wou Hij?

Wie was Hij?

CARMELITANA

Opgedragen aan pater Heinrich Bacht, s.J.

Tweede herziene druk

Copyright: Carmelitana, Gent (www.carmelitana.be)

Oorspronkelijke titel: Jesus von Nazaret - Was er wollte, wer er war
(Herder Verlag, Freiburg, 2011)

ISBN: 978-90-76671-95-6

Wettelijk Depot: D/2015/0770/05

NUR: 707

Vertaling: Marie Jeanne Vernieuwe

Vormgeving & cover: Press Point.be, Deinze

Druk: Acco - Herent

Inhoud

	Voorwoord	VII
Hoofdstuk 1	De zogenaamd historische Jezus	1
Hoofdstuk 2	Gods heerschappij uitgeroepen	39
Hoofdstuk 3	Gods heerschappij en Godsvolk	65
Hoofdstuk 4	Het bijeenbrengen van Israël	99
Hoofdstuk 5	Geroepen tot navolging	121
Hoofdstuk 6	Roeping kent vele vormen	145
Hoofdstuk 7	De gelijkenissen van Jezus	171
Hoofdstuk 8	Jezus en de wereld van tekenen	207
Hoofdstuk 9	Jezus' wonderen	221
Hoofdstuk 10	De waarschuwing voor het oordeel	263
Hoofdstuk 11	Jezus en het Oude Testament	285
Hoofdstuk 12	Jezus en de Thora	325
Hoofdstuk 13	Het onvoorwaardelijke in Jezus' leven	371
Hoofdstuk 14	De fascinatie van Gods heerschappij	395
Hoofdstuk 15	In Jeruzalem valt de beslissing	421
Hoofdstuk 16	Sterven voor Israël	445
Hoofdstuk 17	Zijn laatste dag	467
Hoofdstuk 18	De paasgebeurtenissen	501
Hoofdstuk 19	De hoogheidsaanspraak van Jezus	535
Hoofdstuk 20	Het antwoord van de kerk	573
Hoofdstuk 21	Gods heerschappij - een utopie?	603
	Register van Bijbelse verwijzingen	621

‘Mijmer elke dag over dood en leven
alsof je deze graag zou vinden
en heb een blij gemoed.
Verlaat de wereld niet
zonder op een of andere wijze openlijk
getuigenis te hebben afgelegd
van je liefde en eerbied
voor de stichter van het christendom.’

(Matthias Claudius, ‘An meinen Sohn Johannes’, 1799)

Voorwoord

Gerhard Lohfink is vooral bekend om zijn exegetische en Bijbel-theologische bijdragen over de kerk. Tot een goed eind in de 20ste eeuw leefde bij velen de gedachte dat Jezus met de verkondiging van zijn evangelie niet echt gericht was op de vorming van wat later de kerk zou worden. De kerk zou niet op Jezus teruggaan maar pas na Hem ontstaan zijn. Het is Alfred Loisy die deze opvatting exemplarisch heeft verwoord: 'Jezus verkondigde het Rijk Gods, maar wat kwam was de kerk'. In zijn vele en uiteenlopende publicaties heeft Gerhard Lohfink altijd geprobeerd daar een omvattend en overtuigend antwoord op te geven.

In 1998 heeft hij dit alles in een synthese bijeengebracht in zijn boek over de kerk onder de titel 'Heeft God de kerk nodig?' Het is toen ook vertaald in het Nederlands en door Carmelitana uitgegeven. Het is en blijft een zeer fundamenteel en inspirerend boek. Het is méér dan alleen een boek over de kerk. Het wil mensen de rijkdom van het Bijbels geloof laten proeven. En juist daaruit blijkt hoe belangrijk de notie 'volk van God' is en hoezeer de vorming van een concreet volk tot het hart behoort van het Bijbels geloof. Het bijeenbrengen van dit volk heeft alles te maken met de wijze waarop God aanwezig wil zijn in deze wereld. Met dat volk dat God altijd weer verzamelt, is niets anders bedoeld dan de *ecclesia*, de kerk. In die zin bestaat er niet zoiets als een onkerkelijk en ongeïncarneerd christendom.

In zijn boek over de kerk laat Lohfink overduidelijk zien hoe belangrijk het is voor God om te kunnen beschikken over een volk dat Hem toebehoort. Een concreet en apart volk dat Hij roept en bijeenbrengt. Maar tegelijk een volk dat teken moet zijn van zijn liefde voor alle volkeren. Dat geldt niet alleen voor het Oude maar evenzeer voor het Nieuwe Testament. Dat laatste is iets waar we niet zo vertrouwd mee zijn. Juist op dat punt laat Lohfink altijd een origineel geluid horen. Dat het joodse volk een concreet en apart volk is, dat weet en beseft iedereen. Maar dat geldt evenzeer van de kerk. Het Nieuwe Testament laat nergens horen dat God vanaf nu geen bemiddeling van een concreet volk meer hoeft. Daarom argumenteerde Lohfink in zijn boek over de kerk niet alleen vanuit het Oude maar ook vanuit het Nieuwe Testament. En met name vanuit de boodschap en het optreden van Jezus. Juist daarom is dit nu voorliggend boek van Lohfink zo boeiend: omdat het deze vraag naar de kerk en haar reden van bestaan situeert in een omvattendere synthese over de boodschap en het optreden van Jezus. Ook hier blijkt hoe ‘kerk-stichtend’ in de Bijbelse zin van het woord het optreden van Jezus moet begrepen worden.

Dit boek van Lohfink over Jezus blijft één onder vele andere. Al sinds de 19de eeuw hebben velen zich gewaagd aan een historisch verstaan van de figuur van Jezus. Sinds die lange periode van onderzoek is het alsmear duidelijker geworden: men mag Jezus en zijn boodschap niet te vlug actualiseren. Anders riskeert men een beeld van Jezus te construeren dat wel beantwoordt aan de evidenties van onze tijd maar geen recht doet aan wie en wat Jezus zelf is geweest. Je kunt Jezus niet begrijpen tenzij je Hem plaatst

in zijn eigen historische context aan het begin van onze tijdrekening. Er is geen toegang tot de universele betekenis van Jezus tenzij door dit zeer particuliere verhaal. Pas dan zie je hoe diep de joodse wortels zijn en hoe onvoorstelbaar groot de eenheid is tussen het Oude en Nieuwe Testament. Met grote competentie en met alle middelen die de moderne exegese hem ter beschikking stelt, heeft Gerhard Lohfink een zeer toegankelijk boek geschreven. Verhelderend en op vele plaatsen ook verrassend. Bij de uitleg van meer dan één passage heb je echt het gevoel dat je wat dichter bent gekomen bij wat Jezus heeft bedoeld en wie Hij is geweest. Ik kan alleen maar hopen dat velen dit boek ter hand nemen. En ook na lezing blijft het een boek waarnaar men dikwijls zal teruggrijpen. Hier is een echte vakexegeet aan het woord. Maar tegelijk iemand die nooit de vraag ontwijkt wat het resultaat van zijn onderzoek betekent voor de kerk en voor de mens van deze tijd.

+ Jozef De Kesel

De zogenaamd historische Jezus

Waarom verschijnen er bijna jaarlijks nieuwe boeken over de historische Jezus? Waarom volstaan voor christenen de evangeliën niet? Het moet verband houden met de behoefte van de westerse mens om de ‘feiten’ te kennen. Hij wil weten hoe iets *werkelijk* gebeurd is. Hij wil graag het verleden tot het uiterste doen oplichten. Hij gaat in de rij staan om toegang te hebben tot een tentoonstelling waar de wereld van de farao’s, de Kelten of de hoofse middeleeuwse cultuur voor hem ontsloten wordt. Is hij eindelijk in de tentoonstelling binnengeraakt, dan hecht hij geloof aan de herkomst van de dingen: hij komt via documentatie rechtstreeks in contact met de tijd en de mensen waaraan de tentoonstelling gewijd is.

Op gelijkaardige wijze gaat hij dan ook in de evangeliën op zoek naar Jezus. Maar de evangeliën sluiten zich af voor zijn weetgierigheid. Zij vertellen niets over heel wat details uit Jezus’ leven; het zijn juist die details waar de mens die hongerig en nieuwsgierig op zoek is naar feiten over Jezus, op uit is. En daarom grijpt hij naar het nieuwste boek over Jezus ...

Maar daar komt nog iets anders bij kijken. Sinds de Europese verlichting worden de evangeliën als geen andere tekst uit de wereldliteratuur nauwkeurig ontleed. Wat zij vertellen, is voor de aanhangers van de verlichting dogmatisch opgedreven. Volgens hen werd de werkelijke gestalte van Jezus met steeds mooiere kleuren overschilderd en werden zijn contouren tot het goddelijke verheven. Daarom komt het erop aan de verschillende verflagen te verwijderen en de ware Jezus aan de oppervlakte te brengen. Zo zou de ware Jezus dan in zijn werkelijke kleur en contouren tevoorschijn komen.

Hier dus ook weer - en hier heel in het bijzonder - de grote honger naar feiten. Wat kunnen wij over Jezus werkelijk weten? Wie was de 'historische' Jezus? In hoeverre kan zijn leven gereconstrueerd worden? Welke uitspraken van Hem in de evangeliën zijn authentiek? Welke zijn 'zijn eigenste woorden' en welke 'zijn eigenste daden'? Verkondigden Jezus en zijn apostelen hetzelfde of werd na Pasen Jezus' boodschap over God een boodschap van de apostelen over Jezus?

Op zich is er niets verkeerd mee dat de grote honger naar feiten die de westerse mens al sinds de presocratici en de eerste Griekse historici te pakken heeft, zich ook tot Jezus uitstrekt. We moeten zelfs zeggen: in het geval van Jezus is deze honger des te meer geoorloofd. Als het waar is dat in Jezus het eeuwige Woord van God vlees werd, dus radicaal in de geschiedenis binnentrad, dan moet er omtrent Hem een volledige openheid ten aanzien van alle technieken van het historisch onderzoek heersen. Dan moet Hij in ieder geval onderwerp van de historische wetenschap zijn. Dan moet worden toegelaten dat alle teksten over Hem geanalyseerd en doorgelicht worden, dat hun genre bepaald wordt en dat ook onderzoek naar de traditiesgeschiedenis gebeurt.

Met de gerechtvaardigde honger naar de historische reconstructie is nochtans al sinds lang een radicale kritische evangelieëzing verbonden die probeert de ware Jezus niet *met* de evangeliën te ontdekken, maar *tegen* de evangeliën. Precies in deze context wordt dan geopperd dat de oorspronkelijke christelijke traditie de persoon van Jezus telkens weer overschilderd en verheven heeft. Hier worden dan wel twee zaken verwisseld: wat deze critici dogmatische ‘verheffingen’ noemen, zijn niets anders dan interpretaties van Jezus. Maar interpretatie is niet hetzelfde als verheffing. Terecht verzetten veel christenen zich tegen woorden als verheffen, overschilderen, vertekenen, mythologiseren, vergoddelijken. Tegen het woord ‘interpretatie’ hoeven ze zich niet te verzetten.

Want je mag de evangeliën niet louter als een verzameling ‘feiten’ uit Jezus’ leven zien. Zij zijn niet samengesteld uit documenten uit een Jezusarchief van de oergemeente in Jeruzalem. Het spreekt voor zich dat de schrijvers van de evangeliën over verschillende Jezustradities beschikten. Maar met behulp van deze tradities *interpreteren* zij Jezus. Zij duiden zijn woorden, zij duiden zijn daden, zij duiden zijn hele leven. In elke regel, in elke zin duiden zij Jezus.

Mag je teksten die van het begin tot het einde interpretatie zijn, door de zeef van de kritiek schudden in de hoop dat dan de ‘feiten’ overblijven? Mag je - zoals de goudwassers in stroompjes water het goud zuiveren - het waardeloze zand van de interpretaties laten wegvloeien, zodat het zware goud van de feiten overblijft? Mag je van verhalen die volledig op interpretatie aangewezen zijn, lagen afpellen om op de ‘oorspronkelijke laag’ te komen? Zou je, nadat je alle bijgekomen lagen afgepeld hebt, bij de zuivere feiten uitkomen? Hoe bedenkelijk zo’n interpretatietechniek

in werkelijkheid is, wordt door volgende eenvoudige vraag ontmaskerd. Waar ligt eigenlijk de waarheid: in de feiten of in de interpretatie? Of om nogmaals naar het beeld van de goudwassers terug te grijpen: zijn de *feiten* het goud of is het de juiste interpretatie van de feiten?¹

Feit en interpretatie

Wat is trouwens een ‘feit’? Dit woord wordt meestal heel gemakkelijk in de mond genomen zonder dat erover wordt nagedacht. Het wordt niet doordacht. Het wordt gebruikt alsof het een vanzelfsprekendheid is. Maar zo eenvoudig zijn die zogenaamde feiten nu eenmaal niet.

Natuurlijk is de wereld vol feiten en vaak kun je er als het ware met een vanzelfsprekendheid over spreken. Wanneer er bijvoorbeeld een aardbeving plaatsvindt, kun je zeker van een feit spreken. Maar zelfs in een dergelijk feit steekt al duiding. Die aardbeving wordt weliswaar door seismografen vastgesteld, haar sterkte met de schaal van Richter gemeten en de seismologische instituten vergelijken hun metingen. Maar dan onderzoeken geofysici om welke *soort* beving het gaat. Zij onderscheiden volgende soorten: een ‘instortingsbeving’ (door de ineenstorting van onderaardse holtes), een ‘vulkanische beving’ (door de uitbarsting van vulkanen) en een ‘tektonische beving’ (door verschuivingen van de aardkorst). Het ‘feit’ aardbeving is dus een vrij heldere zaak. Het kan eenduidig worden beschreven. En toch is ook in deze beschrijving in zekere mate al interpretatie aanwezig. We gaan er wel vanuit dat het een correcte interpretatie is.

Maar niet alle feiten bewegen zich op hetzelfde niveau. Waarover gaat het als gezegd wordt dat er zich in de poli-

tiek een 'aardbeving' voordoet? Wanneer bijvoorbeeld een maatschappelijke aardverschuiving plaatsvindt of een politiek schandaal aan het licht komt? Wanneer een politicus ten val wordt gebracht - en niemand wil er de schuld van krijgen? Wat is hier feit? Wat gebeurde werkelijk en wat waren alleen schijnmanoeuvres, geënceneerd voor het brede publiek? Wat was louter stemmingmakerij, wat was bedoelde desinformatie?

Politieke gebeurtenissen vragen om duiding, veel meer duiding dan zuiver fysieke processen. Wat werkelijk gebeurd is, moet zorgvuldig onderzocht, geanalyseerd en geïnterpreteerd worden. Het verduidelijken van processen is al voortdurend met duiding vervlochten. Bovenop al deze moeilijkheden komt ten slotte nog de vraag: aan welke interpretatie ken je het hoogste gezag toe? En welke interpretatie zal zich uiteindelijk doorzetten?

Vandaar de vraag: bestaan er op een niveau waarop mensen met hun verlangens, hun belangen en passies de eigenlijke spelers zijn, wel zuivere feiten? Is hier niet elk ogenschijnlijk feit al van bij het begin ondergedompeld in interpretatie, gewoonweg van duiding doortrokken?

Jezus werd blijkbaar vanaf het eerste ogenblik van zijn optreden op totaal verschillende wijzen geïnterpreteerd. Eerst was er de voorzichtige, maar toch gelovige duiding van zijn volgelingen. Zij leidde uiteindelijk tot de belijdenis: 'U bent de messias, de Zoon van de levende God' (Mt 16,16). Dan was er de in veel opzichten onhandige duiding van hen die Hem niet volgden, maar achterna liepen; velen onder hen namen aan dat Hij de teruggekomen Johannes de Doper was of een van de vroegere profeten (Mt 16,14). En dan was er ten slotte de geprikkelde reactie van zijn tegenstanders; zij waren ervan overtuigd dat Hij met behulp van de aan-

voerder van de demonen demonen uitdreef (Mc 3,22). Al interpretaties dus van bij het begin. Welke was de juiste? We kunnen er niet omheen om bij het begin van dit boek nauwkeurig na te denken over de verhouding 'feit - interpretatie'.

Het zogenaamde bericht

Laten wij met een schijnbaar uitermate simpele vraag beginnen: hoe is het eigenlijk gesteld met de feiten die via de media tot ons komen? Wanneer je als jonge mens de kranten ernstig begint te lezen of aanvangt je te laten informeren door allerhande nieuwsuitzendingen, dan geloof je in bepaalde omstandigheden nog dat het hele wereldgebeuren in de dagelijkse nieuwsberichten bevat ligt. Misschien leef je dan zelfs nog in het naïeve geloof van graaf Bobby, van wie verteld wordt dat hij ooit vol verwondering zou hebben gezegd: 'Wat een geluk: in de wereld gebeurt elke dag precies zoveel dat het een hele krant kan vullen.'

Maar op een dag ontwaak je uit dat kinderlijke geloof dat alle wereldgebeurtenissen adequaat in de dagelijkse nieuwsberichten bevat liggen. Op een bepaald ogenblik wordt voor elke kritische krantenlezer, radioluisteraar, tv-kijker of internetgebruiker duidelijk dat de media slechts een heel klein fragment van wat werkelijk in de wereld gebeurt, kunnen weergeven.

De 'nieuwsberichten' bijvoorbeeld die de Duitse krantenlezer of de goedgelovige dagelijkse kijker van het journaal bereiken, zijn - al louter geografisch gezien - uitermate begrensd. Landen zoals Birma of Burundi, Togo of Tanzania komen in onze media alleen occasioneel voor. Dat wij hoofdzakelijk berichten uit Duitsland voorgeschoteld krijgen, is al een ingrijpende selectie.

En wat horen wij uit Duitsland? Bijna tot vervelens toe berichten over partijtwisten, over de sociale wetgeving of over economie. Veel hiervan in de vorm van communiqués die in de ministeries, in partijbureaus of in de kantoren van belangengroepen opgesteld worden. Dan komt de sector ‘cultuur’ aan bod, waarbij elke bijdrage op extreme wijze de subjectieve mening van de berichtgever weerspiegelt. Dan is het de beurt aan de sector ‘sport’; in Duitsland betekent dit vooral voetbal. Dan zijn er de gebruikelijke sensatieberichten die voor de media als zout in de soep zijn: meldingen van terroristische aanslagen, van moord, diefstal, verkrachting, verduistering, van explosies, mijnrampen, branden, onweer, vliegtuigrampen. Ten slotte ook nog die altijd wat toevallige meldingen volgens het motto ‘man bijt hond’.

Alle berichten van dien aard zijn een onvoorstelbaar klein of subjectief waargenomen fragment van de werkelijkheid. Want wat het werkelijke wereldgebeuren uitmaakt, zijn niet op de eerste plaats potsierlijke gebeurtenissen, wereldkampioenschappen, ongelukken en politieke twisten, zelfs niet louter bewegingen in het sociale stelsel of in de economie.

Waar in de wereld vinden de werkelijke veranderingen plaats? Dat wat volkeren ten diepste raakt? Wat hen doet verstarren of wat hen vooruitdrijft? Wat op een bepaald ogenblik revoluties teweegbrengt of ze tegenhoudt? Wat de hoop vernietigt of nieuwe hoop wekt? Treden deze wezenlijke dingen in de nieuwsberichten aan het licht? Kunnen zij daar wel adequaat aan het licht komen?

Een Britse informaticus heeft een door hem geprogrammeerde zoekmachine, die de mooie naam ‘True knowledge’ (ware kennis) draagt, met naar men beweert 300 miljoen

zogenaamde feiten gevoed. Hij wilde achterhalen welke dag de meest vervelende dag van de twintigste eeuw was. De machine kwam dit op het spoor: het zou 11 april van het jaar 1954 geweest zijn. Op deze dag zou gewoonweg niets bijzonders gebeurd zijn: geen beroemdheid is toen geboren, geen beroemdheid is toen gestorven, er waren geen ontploffingen, geen oorlog is toen uitgebroken, geen huis in mekaar gestort².

Deze absurde computerspielerei laat heel goed de denkwijze van de media zien: een gebeurtenis is alleen wat schreeuwt, stinkt of kraakt. Overigens was 11 april 1954 Palmzondag. Als op die dag alleen maar enkele duizenden gelovigen het begin van de Goede Week en de intocht van Jezus in zijn stad zo ter harte genomen hebben dat het in hun leven iets veranderde, dan is op deze dag heel veel en iets heel belangrijks gebeurd.

Het zogenaamde factum

Nu komen wij definitief bij de hier al aangehaalde vraag: wat is nu een historisch factum? Wij spreken maar al te vlug van feiten, realiteiten, van de reële werkelijkheid, van een daadwerkelijke gebeurtenis, van onloochenbare feiten. Sinds enige tijd hebben politici de gewoonte te zeggen: 'Feit is dat ...'

Maar wat is een 'feit'? Hoe wordt iets een 'factum'? Wie beweert 'dit en dat is een factum', heeft al uit de eindeloze stroom van gebeurtenissen een selectie gemaakt; hij heeft het 'zogenaamde feit' uit de chaos van verwarde en met mekaar verstrengelde processen geïsoleerd, het scherp afgebakend en het zo een begripsbepaling en interpretatie gegeven. M.a.w. zelfs het zogenaamde 'zuivere factum', zelfs

het 'naakte feit' is al altijd weer ontstaan uit een interpreterende greep op de werkelijkheid.

Elk 'factum' moet via taal gevat en bemiddeld worden (hierbij zijn schilderijen of films zeker nog randfenomenen van taal). Maar in de mate dat het 'factum' taal wordt, treedt het al binnen in een heel bepaalde verstaanshorizon, treedt het binnen in het brede veld van al bestaande opvattingen. De interpretatie begint echter al een stap eerder. Zij begint al bij de receptie van de uitwendige, zintuiglijke indrukken door onze hersenen. Daar al wordt in een nauwelijks voorstelbare mate geselecteerd, gescheiden, gesorteerd, geordend, gecatalogiseerd, en dit zelfs met behulp van ervaringspatronen die onze hersenen sinds onze embryonale toestand voortdurend hebben opgeslagen.

Een dag in Kafarnaüm

Maar opdat ik me nu niet zou verliezen in de kennistheorie, moet wat ik gezegd heb aan de hand van de evangelies verduidelijkt worden - meer bepaald aan de hand van Mc 1,21-39. In deze perikoop, tamelijk in het begin van het Marcusevangelie, wordt het volgende verteld:

Ze gingen op weg naar Kafarnaüm, en op de eerstvolgende sabbat ging Jezus naar de synagoge en onderwees er de mensen. Ze waren diep onder de indruk van zijn onderricht, want Hij sprak hen toe als iemand met gezag, niet zoals de schriftgeleerden.

Er was in de synagoge ook een man die bezeten was door een onreine geest, en hij schreeuwde: 'Wat hebben wij met Jou te maken, Jezus van Nazaret? Ben Je gekomen om ons te vernietigen? Ik weet wel wie Je bent, de heilige van

God.' Jezus sprak hem streng toe en zei: 'Zwijg en ga uit hem weg!' De onreine geest deed de man stuip trekken en verliet hem met een luide schreeuw. Iedereen was zo verbijsterd dat ze tegen elkaar zeiden: 'Wat is dit allemaal? Een nieuwe leer met groot gezag! Zelfs als Hij onreine geesten een bevel geeft, wordt Hij gehoorzaamd.' Het nieuws over Jezus verspreidde zich al gauw overal in Galilea.

Toen ze uit de synagoge kwamen, gingen ze rechtstreeks naar het huis van Simon en Andreas, samen met Jakobus en Johannes. Simons schoonmoeder lag met koorts in bed, en ze spraken met Jezus over haar. Hij ging naar haar toe, pakte haar hand vast en hielp haar overeind. Toen verliet de koorts haar, en ze begon voor hen te zorgen.

's Avonds laat, toen de zon al was ondergegaan, brachten de mensen alle zieken en bezetenen naar Hem toe; alle inwoners van de stad hadden zich bij de deur van het huis verzameld. Hij genas vele zieken van allerlei kwalen en Hij dreef veel demonen uit, maar stond ze niet toe om iets te zeggen, want ze wisten wie Hij was.

Vroeg in de ochtend, toen het nog helemaal donker was, stond Hij op, ging naar buiten en liep naar een eenzame plek om daar te bidden. Maar Simon en de anderen die bij Hem waren, gingen Hem vlug achterna, en toen ze Hem gevonden hadden zeiden ze tegen Hem: 'Iedereen is naar U op zoek!' Toen zei Hij: 'Laten we ergens anders heen gaan, naar de dorpen hier in de omtrek, zodat Ik ook daar het goede nieuws kan brengen. Daarvoor ben Ik immers op weg gegaan.' In heel Galilea bracht Hij het nieuws in de synagogen en dreef Hij demonen uit. (Mc 1,21-39)